

(Данас, 21.3.2010)

Клупко око браће Шарић, али и друге финансијске и привредне афере, поново су отворили питање колико су институције у Србији спремне да прате новчане токове и да детектују новац сумњивог порекла. Опште место у тој причи свакако је тврдња да је највише прљавог капитала у земљу ушло кроз приватизацију, мада се помињу и грађевинарство, послови са некретнинама, спортски клубови и угоститељски објекти. Својеврсни апсурд је, међутим, што о томе говоре управо представници институција које су биле дужне да спрече проток прљавог новца, а посебно његово инфилтрирање у легалну привреду.

– Капитал Шарића, али и свих других актера који се помињу у бројним аферама прања новца, почео је да улази у српску привреду 2001. године. То је тековина 5. октобра, јер ма шта мислили о Милошевићу, чињеница је да у његово време новац од дроге није улазио у фирме. Аркан је могао да се „игра“ купујући спортске клубове, али у привредну структуру није могао да уђе. Осим тога, да би се било шта контролисало, да не говоримо о новчаним токовима, потребна је јасна политичка воља државе да ту процедуру учини стандардом. Међутим, од тренутка када је Зоран Ћинђић, посредством Чумета, увео новац од дроге у привреду, тешко је поверовати да би било који државни чиновник био спреман да такве ствари испитује. Други проблем је то што су за свеобухватну контролу потребне јаке и високо стручне институције за чије је формирање потребно најмање десет до 15 година – коментарише за *Данас* Бранко Павловић, консултант малих акционара који је пар месеци био на челу Агенције за приватизацију.

Он подсећа да је својевремено предлагао да се на нивоу државе постигне консензус о томе шта је то велики капитал, да ли је реч о милион или пет милиона евра, и да, кад год се таква трансакција појави, институција преко које се врши плаћање, инсистира да се то обави у америчким доларима и преко неке од банака у САД. „Пошао сам од чињенице да је у тој држави контрола новчаних токова према трећим земљама на много вишем нивоу, па бисмо бар могли да кажемо да смо учинили напор како бисмо спречили улазак прљавог капитала“, објашњава Павловић.

Према оцени Махмуда Бушатлије, консултанта за инвестиције, у Србији, за разлику од, рецимо, Италије где финансијска полиција има право да подвргне провери сваког

грађанина који поседује готовину већу од 5.000 евра, новац ван легалних токова може несметано да циркулише. Код нас таквих правила нема, а никакву сумњу надлежних државних институција не изазивају ни високе суме новца којима се плаћају послови, на пример, у грађевинарству.

– Та грана је свуда у свету погодна за прање новца, а у Србији је, због рада на црно и плаћања услуге извођача или добављача кешом, још „атрактивнија“. Да не говоримо о апсурду да Закон о промету некретнина дозвољава могућност плаћања у девизама и готовини, иако је то осталим законима забрањено. Те велике количине готовог новца, које најчешће потичу из сумњивих послова, генератор су и корупције, али ма колико да се прстом упире у мито на шалтерима, то ни изблиза није такво зло као када је реч о злоупотребама политичког положаја. А управо велики новац подстиче ту врсту корупције. Захваљујући таквом сплету околности могло је да се догоди да се пет хектара парка претвори у пословни центар, а насеље Белвил да буде изграђено без плаћених комуналија, на рачун договора да се објекти користе за Универзијаду, иако закон изричито прописује да се новац за те намене мора уплатити директно у буџет – истиче Бушатлија за *Данас* и додаје да је то узрок негативног пословног рејтинга Србије, због кога се на нашем тржишту нису појавили девалопери из прве светске лиге.

Да је лош имиџ, праћен високим нивоом корупције и присуством прљавог новца, један од узрока изостајања великих страних инвестиција, потврђује и Немања Ненадић из Транспарентности Србија, који наглашава да је тешко измерити у којој мери је то разлог уздржаности страних инвеститора, јер немамо поредиве примере, с обзиром на то да су све земље у окружењу погођене истим проблемом.

– Прање новца је и у свету релативно скоро постало предмет интересовања истражних органа, а у Србији су тек 2002. године такве трансакције постале кажњиве. Али, требало би имати у виду да је од прања новца много важније порекло и начин стицања капитала. Наравно, могла би се отворити читава дебата о томе да ли је боље што је новац убачен у легалне токове, или га је требало оставити да циркулише кроз сиве канале, или га чак пустити да оде на неку другу дестинацију. С друге стране, тешко је утврдити и које су количине новца дошле из криминалних кругова, јер се велики број чак и легалних трансакција одвија преко фирми регистрованих у тзв. пореским рајевима, односно, оф шор компанија, где је тешко утврдити и власника и порекло капитала. Ипак, код нас није највећи проблем то што није спречен долазак прљавог новца, већ што није учињено више, када већ постоје институције и законодавство које то омогућава - тврди Ненадић и додаје да један од сигнала који указује да нешто у институцијама није у реду јесте полемика између Агенције за приватизацију и Управе за спречавање прања новца.

Директор Агенције за приватизацију Владислав Цветковић изјавио је недавно да је та институција Управи за спречавање прања новца доставила више од 1.700 дописа о актуелним приватизацијама, а да је одговор добила само у једном случају, и тада уговор са сумњивим купцем није ни закључен. Александар Вујичић, директор Управе за спречавање прања новца, демантовао је те тврдње рекавши да од Агенције за приватизацију није стигао ниједан захтев да се, пре приватизације, преиспитају и утврде околности које би спречиле потписивање уговора о продаји капитала државних предузећа. Ипак је, неколико дана касније, у интервјуу једном дневнику изјавио да Агенција за приватизацију доставља Управи за спречавање прања новца све податке који се односе на приватизацију, да се анализира свака информација, и да потом Управа утврђује да ли постоји сумња о прању новца или не. И ма колико ово изгледало као разговор глувих, ако се израчуна колико је радника због неуспелих приватизација изгубило посао, колико њих ради а да месецима не прима зараду и колико је Србија оштећена због тога што је готово изгубила индустрију – прича о прању новца и драматичним последицама звучи алармантно.

Процењује се да је највише прљавог новца ушло у Војводину, где је Шарићева, пре тога и група Антуна Станаја, куповала земљиште, пољопривредна добра и предузећа махом из прерађивачке индустрије, али и аутотранспортна предузећа, аутобуске станице. Сумњивим капиталом куповане су и медијске куће, фирме које имају некретнине или градско грађевинско земљиште. Новац је, готово непогрешиво, улаган у земљиште где су планирани велики инфраструктурни објекти. На мети су биле и фирме из источне Србије, пре свега пољопривредне попут Џервина или Млинпека, али и парцеле на Старој планини.

Државне институције нису оспособљене да спрече прилив прљавог новца. Земља у транзицији која улази у приватизацију, идеална је мета за нелегално стечени капитал и задатак државе био је да спречи његов улазак. Међутим, изгледа да се надлежне институције нису снашле, а проблем је и то што пре приватизације нисмо обезбедили све механизме којима држава може да контролише новчане токове. С друге стране, неспорна је и спрега између криминала и појединаца у институцијама, јер без тога процес прања не би могао да функционише – каже за *Данас* Веселин Авдаловић, професор Економског факултета у Нишу и београдске Банкарске академије.